

Pružanje ugostiteljskih usluga u ustanovama u kulturi

Dragan Zlatović*

U okviru poslovanja ustanova nerijetko se pojavljuju mogućnosti i potrebe obavljanja različitih dodatnih aktivnosti, a posebice ugostiteljskih usluga. U članku autor analizira zakonski okvir, ograničenja i mogućnosti pružanja ugostiteljskih usluga u okviru ustanova u kulturi.

1. Pravni položaj ustanova

Ustanova kao posebna pravna osoba određena je Zakonom o ustanovama (NN, broj 76/93., 29/97., 47/99., 35/08., 127/19. i 151/22.; u daljnjem tekstu: ZU). Prema odredbama čl. 1. st. 1. i 2. ZU, ustanova je pravna osoba čije je osnivanje i ustrojstvo određeno Zakonom o ustanovama, a osniva se za trajno obavljanje djelatnosti od javnog interesa sukladno posebnom zakonu. Novelom ZU iz 2019. upravo se interveniralo u određenje pojma ustanove tako što se više u zakonskoj odredbi ne navode više eksplicitno djelatnosti od javnog interesa koje iste pravne osobe obavljaju. Prema ranijem zakonskom rješenju radilo se o djelatnostima odgoja, obrazovanja, znanosti, kulture, informiranja, športa, tjelesne kulture, tehničke kulture, skrbi o djeci, zdravstva, socijalne skrbi, skrbi o invalidima i drugim djelatnostima, koje su bile eksplicitno određene u ZU, ako se ne obavljaju radi stjecanja dobiti. Iako su se ustanove, u pravilu, osnivale i prema ranijoj regulaciji radi obavljanja neke od navedenih djelatnosti, nije bila isključena mogućnost osnivanja ustanove za obavljanje neke druge djelatnosti koju zakonodavac nije taksativno predvidio.

2. Pravni okvir ustanova u kulturi

- Kulturne djelatnosti pretežito obavljaju javne ustanove, na koje se uz ZU primjenjuje i poseban pravni okvir, kojeg čine sljedeći ključni opći zakoni:
- Zakon o kulturnim vijećima i financiranju javnih potreba u kulturi (NN, br. 83/22.);
- Zakon o pravima samostalnih umjetnika i poticanju kulturnog i umjetničkog stvaralaštva ("Narodne novine", br. 43/96. i 44/96.);
- Zakon o hrvatskom jeziku (NN, br. 14/24.).

Pojedina posebna područja djelovanja u kulturi regulirana su i posebnim zakonima (*lex specialis*), koji uređuju i materiju osnivanja i djelovanja ustanova u posebnim djelatnostima u kulturi, od kojih izdvajamo one temeljne za svaku pojedinu užu oblast:

- Zakon o kazalištima (NN, br. 23/23.);
- Zakon o muzejima (NN, br. 61/18., 98/19., 114/22. i 36/24.);
- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (NN, br. 17/19., 98/19., 114/22. i 36/24.);
- Zakon o arhivskom gradivu i arhivima (NN, br. 61/18., 98/19., 114/22. i 36/24.);
- Zakon o audiovizualnim djelatnostima (NN, broj 61/18. i 114/22.);
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN, br. 69/99., 151/03., 157/03. – ispravak, 100/04., 87/09., 88/10., 61/11., 25/12., 136/12., 157/13., 152/14., 98/15., 44/17., 90/18., 32/20., 62/20., 117/21. i 114/22.).

Ovime nije iscrpljen popis posebnih zakona, je određene kulturne ustanove su osnovane i uređene baš zakonima kao osnivačkim aktima, primjerice:

- Zakon o Muzejima Ivana Meštrovića (NN, br. 76/07);
- Zakon o Spomen-području Jasenovac (NN, br. 15/90., 28/90. i 22/01.);
- Zakon o Hrvatskom muzeju naivne umjetnosti (NN, br. 11/94.).

Uz javne ustanove u kulturi koje su uređene posebnim zakonima, osnivaju se temeljem Zakona o kulturnim vijećima i financiranju javnih potreba u kulturi i posebne ustanove u kulturi.

U čl. 2. st.1.t.5. ZKV-a definirane su ustanove u kulturi, pod kojim pojmom se podrazumijevaju u primjeni ZKV-a samo javne ustanove koje se osnivaju za obavljanje pretežito kulturnih djelatnosti u skladu sa ZKV-om, a koje osniva Republika Hrvatska, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravna osoba u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te ustanove koje Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave osniva zajedno s drugom pravnom i fizičkom osobom.

Ove ustanove u kulturi u smislu čl. 35. st. 1. ZKV-a osnivaju se za trajno obavljanje djelatnosti u kulturi te organiziranje aktivnosti i manifestacija u realizaciji javnih potreba u kulturi od interesa za njihove osnivače, te obavljaju djelatnost kao javnu službu. Te ustanove mogu obavljati i druge djelatnosti sukladno posebnim propisima (npr. obrazovanju, ugostiteljsku i sl.).

* Nasl. izv. prof. dr. sc. Dragan Zlatović, Šibenik

Pod ovim ustanovama smatraju se naročito:

- centri za kulturu,
- glazbene i audiovizualne ustanove te
- druge ustanove čije osnivanje, ustrojstvo, upravljanje i rad nisu uređeni posebnim zakonima.

Kod toga djelatnost centara za kulturu obuhvaća:

- pripremu i organizaciju te javno izvođenje, prikazivanje i predstavljanje kulturno-umjetničkog stvaralaštva
- organizaciju kulturno-umjetničke poduke, edukativnih aktivnosti i radionica, tribina, predavanja, konferencija i stručnih skupova
- aktivnosti i manifestacije usmjerene na povećanje dostupnosti, pristupa i sudjelovanja u kulturi, raznolikosti kulturnog sadržaja te suradnje s organizacijama civilnoga društva
- obavljanje kulturnih djelatnosti iz članka 4. stavka 1. ovoga Zakona i ostalih djelatnosti sukladno posebnim propisima.

Ako je osnivanje, ustrojstvo, upravljanje i rad ustanova u kulturi uređeno posebnim zakonima, na njih se primjenjuje samo odredbe čl. 38. i 41. st. 4. ZKV-a.

3. Djelatnost ustanove

Cilj osnivača ustanove nije ostvarenje dobiti već zadovoljenje određenog opsega i razine potreba interesa građana, pa tako i u području kulture. Stoga se ustanova, u pravilu, ne osniva radi stjecanja dobiti, što ne znači da u obavljanju svoje djelatnosti ne može naplaćivati svoje usluge. Ustanova može čak stalno ili povremeno ostvarivati dobit.

Ustanova se osniva kao javna ustanova ako je djelatnost ili dio djelatnosti koju obavlja zakonom određena kao javna služba. Javna ustanova može se osnovati i za obavljanje djelatnosti ili dijela djelatnosti koje nisu određene kao javna služba, ako se one obavljaju na način i pod uvjetima koji su propisani za javnu službu, odnosno obavljanje povjerenih poslova državne uprave sukladno zakonu kojim se uređuje sustav državne uprave i posebnom zakonu.

Ustanova stječe svojstvo pravne osobe od dana upisa u sudski registar ustanova i od toga trenutka može sudjelovati u pravnom prometu, samostalna je u obavljanju svoje djelatnosti i u poslovanju sukladno zakonu, na zakonu utemeljenom propisu i aktu o osnivanju. Ustanove se upisuju u sudski registar (čl. 75. ZU). Prema čl. 31. ZU, ustanova može početi obavljati određenu djelatnost tek nakon što je upisana u sudski registar i nakon što ispuni sve propisane uvjete za obavljanje odnosne djelatnosti.

Dakle, ustanova se može osnovati radi obavljanja bilo koje dopuštene djelatnosti, uključujući i gospodarsku djelatnost, u skladu s posebnim zakonima. Dopusštena je svaka djelatnost koja nije zakonom zabranjena ili nije suprotna moralu društva.

Djelatnost javne ustanove u kulturi utvrđuje se u aktu o osnivanju kojeg donosi osnivač te u statutu javne ustanove kojeg donosi nadležno tijelo ustanove uz suglasnost

nadležnog tijela osnivača ustanove. Predmet poslovanja ustanove može se utvrditi navođenjem djelatnosti koje ustanova namjerava obavljati ili općom odredbom bez tog navođenja.

Predmet poslovanja ustanove upisuje se kao evidencijski podatak u sudskom registru. Ustanova je dostavljanjem odluke o osnivanju odnosno statuta ustanove, odnosno njihovih izmjena, te popisa djelatnosti izvijestiti registarski sud o tome koje djelatnosti čine utvrđeni predmet poslovanja ustanove. Na isti je način ustanova dužna izvijestiti registarski sud i o svakoj izmjeni utvrđenog predmeta poslovanja.

4. Javne ustanove u kulturi i obavljanje ugostiteljskih usluga

Prema čl. 4. st. 1. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (NN, br. 85/15., 121/16., 99/18., 25/19., 98/19., 32/20., 42/20. i 126/21.; dalje: ZUD), ugostiteljska djelatnost je pripremanje i usluživanje jela, pića i napitaka i pružanje usluga smještaja. Ugostiteljska djelatnost je i pripremanje jela, pića i napitaka za potrošnju na drugom mjestu sa ili bez usluživanja (u prijevoznom sredstvu, na priredbama i slično) i opskrba tim jelima, pićima i napitcima (catering).

Prema čl. 5. st. 2. Zakona, ugostiteljsku djelatnost, pod uvjetima propisanim Zakonom za ugostitelja, mogu obavljati i određene ustanove i to samo one eksplicitno određene ex lege:

- javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima
- zdravstvene ustanove sukladno posebnim propisima kojima je regulirana zdravstvena zaštita - Javna ustanova »Memorijalni centar Domovinskog rata Vukovar«
- ugostiteljske obrazovne ustanove te učenički i studentski centri, u svojim poslovnim prostorijama i prostorima
- ustanove koje obavljaju kazališnu djelatnost u svojim poslovnim prostorijama i prostorima, u svrhu pripreme i usluživanja napitaka, pića, slastica i slično, za potrebe svojih posjetitelja
- pružatelji usluga socijalne skrbi (pa tako i ustanove u sustavu socijalne skrbi) u svojim poslovnim prostorijama i prostorima u svrhu pripreme i usluživanja napitaka, pića, slastica i slično, za potrebe svojih korisnika, te još i
- muzeji i galerije koje obavljaju muzejsku djelatnost, u svojim poslovnim prostorijama i prostorima, za posjetitelje muzeja, odnosno galerije

Ove pravne osobe ne moraju biti registrirane za obavljanje ugostiteljske djelatnosti, ali moraju ispunjavati propisane minimalne uvjete za obavljanje ove vrste djelatnosti.

Dakle, u Zakonu eksplicitno navedene ustanove ne moraju biti registrirane za obavljanje ugostiteljske djelatnosti, jer nisu ugostitelji, u smislu odredbe članka 5. st. 1. Zakona. Međutim, iste moraju zatražiti i dobiti rješenje nadležnog ureda da su u ugostiteljskom objektu u kojem pružaju ugostiteljske usluge ispunjeni propisani minimalni uvjeti za obavljanje ugostiteljske djelatnosti za vrstu

objekta koji se ne kategoriziraju, odnosno uvjeti za vrstu i kategoriju, ako se radi o objektu koji se kategorizira. Pod pojmom »nadležni ured« smatra se ured tijela državne uprave područja na kojem navedene osobe posjeduju objekte u kojima žele obavljati ugostiteljsku djelatnost, a kojem se zainteresirani mogu obratiti radi dobivanja informacija o dokumentaciji koju moraju priložiti uz zahtjev za utvrđivanje uvjeta za obavljanje ugostiteljske djelatnosti.

Ustanove iz članka 5. st. 2. Zakona, u obavljanju ugostiteljske djelatnosti, odnosno pružanju ugostiteljskih usluga moraju se pridržavati odredaba članka 10. Zakona kojim su propisane obveze ugostitelja, što znači da moraju:

- vidno istaknuti na ulazu u ugostiteljski objekt, odnosno u ulazu ugostiteljskog objekta smještenog u građevini zaštićenoj kao kulturno dobro, na propisani način, natpis s oznakom vrste ugostiteljskog objekta, odnosno vrste i kategorije ugostiteljskog objekta, posebnog standarda te oznake kvalitete utvrđene rješenjem nadležnog upravnog tijela županije, odnosno Grada Zagreba prema mjestu sjedišta objekta, u čijem je djelokrugu obavljanje povjerenih poslova državne uprave koji se odnose na ugostiteljstvo (u daljnjem tekstu: nadležno upravno tijelo), odnosno ministarstva nadležnog za turizam (u daljnjem tekstu: Ministarstvo)
- vidno istaknuti na ulazu u objekt obavijest o radnom vremenu sukladno članku 9. Zakona i radnim, odnosno neradnim danima i pridržavati se istaknutoga radnog vremena
- utvrditi kućni red u ugostiteljskim objektima za smještaj i istaknuti ga na recepciji te izvadak iz kućnog reda istaknuti u svim sobama i apartmanima
- utvrditi normative o utrošku namirnica za pojedino jelo, piće i napitak, pružiti usluge u količinama i kakvoći sukladno normativima, normativ za vrijeme rada imati u ugostiteljskom objektu te na zahtjev normativ predložiti gostu
- vidno istaknuti cijene usluga koje se nude na hrvatskom i najmanje jednom svjetskom jeziku, na način dostupan gostima i pridržavati se istaknutih cijena, a kod pružanja usluga smještaja u cjenicima istaknuti i iznos boraviše pristojbe te cjenike (jelovnik i/ili karta pića) staviti na raspolaganje gostima u dovoljnom broju primjeraka
- izdati gostu čitljiv i točan račun za svaku pruženu ugostiteljsku uslugu, s naznakom vrste, količine i cijene pruženih usluga, odnosno odobrenog popusta, a kod pružanja usluga smještaja navesti u računu i iznos boraviše pristojbe, s tim da račun za usluge pružene gostu, u slučaju kada gost koristi ugostiteljske usluge putem turističke agencije ili drugog naručitelja usluge, može izdati turističkoj agenciji ili drugom naručitelju usluge
- pridržavati se propisanog radnog vremena
- na propisani način voditi knjigu gostiju u ugostiteljskom objektu za smještaj
- u ugostiteljskom objektu za smještaj osigurati goste od posljedica nesretnog slučaja
- omogućiti gostu podnošenje pisanog prigovora u ugostiteljskom objektu i bez odgađanja pisanim putem po-

tvrditi njegov primitak te omogućiti gostu podnošenje pisanog prigovora putem pošte, telefaksa ili elektroničke pošte, u ugostiteljskom objektu vidljivo istaknuti obavijest o načinu podnošenja pisanog prigovora, u pisanom obliku odgovoriti na prigovor u roku od 15 dana od dana zaprimljenog prigovora te voditi i čuvati evidenciju prigovora gostiju godinu dana od dana primitka pisanog prigovora

- u ugostiteljskom objektu u kojem pruža usluge turistima, uz naziv vrste ugostiteljskog objekta, istaknuti i oznaku da se u tom objektu pružaju usluge turistima
- pisanim putem obavijestiti nadležno upravno tijelo, odnosno Ministarstvo o trajnom prestanku obavljanja djelatnosti u ugostiteljskom objektu, u roku od osam dana od nastale promjene
- ispunjavati uvjete propisane posebnim propisima o hrani
- pružati ugostiteljske usluge koje su utvrđene rješenjem nadležnog upravnog tijela, odnosno Ministarstva, osim u uvjetima posebnih okolnosti iz članka 9.a stavka 2. Zakona kada može pružati samo pojedine od tih usluga
- prema gostu odnositi se uljudno, korektno i profesionalno
- postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka)
- ispunjavati uvjete odgovarajućeg stupnja i vrste obrazovanja, stručne osposobljenosti ili majstorskog ispita, potrebnih za obavljanje ugostiteljske djelatnosti ovisno o vrstama ugostiteljskih objekata, odnosno imati zaposlenu osobu koja ispunjava te uvjete
- onemogućiti iznošenje pića i napitaka radi konzumiranja izvan zatvorenih prostora ugostiteljskog objekta iz članka 9. stavka 1. podstavka 2. Zakona.

Iz navedenog proizlazi kako javne ustanove, pa tako i javne ustanove u kulturi, koje nisu posebice navedene u čl. 5. st. 2. Zakona, ne mogu obavljati ugostiteljske usluge smještaja gostiju

5. Zakonske iznimke glede obavljanja određenih ugostiteljskih usluga

Odredbe Zakona ne primjenjuju se, između ostaloga sukladno odredbama čl. 6. st. 1. toč.1. i 19. Zakona i na:

- pružanje usluge prehrane i smještaja u objektima socijalne skrbi, zdravstva, odgoja i obrazovanja i drugih sličnih ustanova, ako te usluge pružaju djelatnici navedenih ustanova djelatnicima i korisnicima tih ustanova, ili djelatnicima i korisnicima neke druge od navedenih ustanova, ili djelatnicima i korisnicima drugih pružatelja socijalnih usluga, ili udomiteljima i njihovim korisnicima,
- organiziranje smještaja za sudionike domaćih ili međunarodnih umjetničkih programa koji u vlastitim objektima organiziraju ustanove kulture, udruge i druge organizacije u kulturi, uz prethodno mišljenje ministarstva nadležnog za kulturu.

Pravne osobe iz čl.5.st.2. ZUD-a, pa tako dakle i navedene ustanove, moraju se u obavljanju ugostiteljske djelatno-

sti pridržavati odredbi čl.10. ZUD-a koje uređuju obveze ugostitelja.

Stoga ako bi se radnje vezane uz pripremanje i usluživanje jela, pića i napitaka te pružanje usluga smještaja od strane osoba navedenih u članku 6. Zakona obavljale na način koji bi upućivao na obavljanje ugostiteljske djelatnosti, a osoba koja bi takvu djelatnost obavljala ne bi mogla dokazati zakonitost svoga poslovanja, tada bi se radilo o obavljanju neregistrirane ugostiteljske djelatnosti.

6. Zaključak

Turizam i ugostiteljstvo su propulzivne gospodarske razvojne djelatnosti koje bitno utječu kako na nacionalno gospodarstvo tako i na tržišnu poziciju subjekata uključenih u ove djelatnosti. Stoga je razumljiv interes brojnih subjekata za bavljenjem ovim djelatnostima.

Međutim, prema odredbama Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (ZUD) ugostiteljsku djelatnost mogu obavljati prvenstveno ugostitelji a to su trgovačka društva, zadruge i obrtnici koji ispunjavaju uvjete propisane za obavljanje te djelatnosti.

Određene ustanove i druge neprofitne organizacije mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost pod kondicijama koje ZUD propisuje za ugostitelja, te određene ustanove i druge neprofitne organizacije mogu u zakonom navedenim slučajevima pružati određene usluge na koje se ne primjenjuju odredbe ZUD-a, jer se tada ne radi o ugostiteljskoj djelatnosti u smislu odredbi ZUD-a.

Dakle, ustanova u kulturi ne može obavljati ugostiteljsku djelatnost odnosno pružati usluge u turizmu na tržišnoj osnovi, niti iste djelatnosti može registrirati, ali se određenim aspektima tih djelatnosti može baviti ukoliko ispunjava uvjete iz čl. 5. st. 2. Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti, odnosno ako se radi o iznimkama iz čl. 6. istog Zakona, ali i tada samo u zakonskim okvirima pružanja tih usluga.

IMATE PITANJE?

Slobodno nam se obratite sa svim dilemama i pitanjima.
Tu smo za Vas.

pitajcentar@tim4pin.hr